

Sygn. akt VA Ca 83/17

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 października 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie V Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSA Robert Obrębski (spr.)

Sędziowie SA Paulina Asłanowicz

SO (del.) Bernard Chazan

Protokolant: sek. sąd. Anna Łachacz

po rozpoznaniu w dniu 12 października 2017 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa A. W. i G. W.

przeciwko A. A. - D.

o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli

na skutek apelacji pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 15 marca 2016 r., sygn. akt II C 609/15

1. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie pierwszym w części w ten sposób, że uchyla wyrok zaoczny z dnia 30 kwietnia 2014 r., sygn. akt II C 548/13 w zakresie dotyczącym zobowiązania do złożenia oświadczenia, że cena została „uiszczona w dniu zawarcia umowy przedwstępnej sprzedaży” oraz że „pозwana złożyła oświadczenie, iż w związku z dokonaną sprzedażą wydaje przedmiotową nieruchomość G. i A. małżonkom W.”, i w tym zakresie oddala powództwo;

2. oddala apelację w pozostałym zakresie;

3. znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania apelacyjnego;

4. przyznaje na rzecz adwokat J. D. ze środków Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Warszawie kwotę 5400 (pięć tysięcy czterysta) zł powiększoną o należny podatek od towarów i usług tytułem kosztów pomocy prawnej udzielonej pozwanej z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

Paulina Asłanowicz Robert Obrębski Bernard Chazan

Sygn. akt VA Ca 83/17

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 25 czerwca 2013 r., sprecyzowanym pismem z 5 marca 2014 r., A. W. i G. W. wniosli o wydanie wyroku zobowiązującego strony do złożenia oświadczenia o zawarciu umowy sprzedaży przez pozwaną na rzecz powodów oznaczonej dokładnie w pozwie działki nr (...) o powierzchni 11600 m² położonej we (...) za cenę 85000 zł, uiszczonej przez powodów w całości w dniu zawarcia przez strony umowy przedwstępnej jej sprzedaży aktem

notarialnym 13 listopada 2012 r., w którym pozwana oświadczyła, że z związku z jej zawarciem wydaje powodowi wskazaną nieruchomość.

Powództwo zostało w tej sprawie uwzględnione wyrokiem zaocznym z 30 kwietnia 2014 r. o treści w pełni zgodnej z żądaniem pozwu. Odpis tego wyroku został doręczony pozwanej na adres zamieszkania podany w pozwie w okresie, w którym pozwana została osadzona w zakładzie karnym w Ł., do którego korespondencja sądowa nie była kierowana do pozwanej zgodnie z treścią art. 137 k.p.c. przed wystąpieniem przez pozwaną z wnioskiem o przywrócenie terminy na złożenie sprzeciwu od wyroku zaocznego, odrzuconego przez Sąd Okręgowy ze względu na to, że z podanej przyczyny termin ten nie rozpoczął biegu zanim odpis tego wyroku został doręczony pozwanej za pośrednictwem administracji wskazanego zakładu karnego. Sprzeciw złożony przez pozwaną nie został więc złożony po terminie. Podlegał też rozpoznaniu w zakresie tych zarzutów, na których został oparty. Występując o uchylenie wydanego wyroku zaocznego, pozwana kwestionowała przede wszystkim okoliczność wpłacenia przez powodów ceny przy zawarciu umowy przedwstępnej sprzedaży działki określonej w akcie notarialnym z 13 listopada 2012 r. i jej wydania powodowi, którzy nie wykazali, zdaniem pozwanej, aby posiadali środki na zakupienie tej nieruchomości. Swoimi działaniami, dotyczącymi samochodu udostępnionego pozwanej, jakoby przywłaszczonego, doprowadzili natomiast do skazania strony pozwanej i osadzenia w zakładzie karnym.

Po rozpoznaniu sprzeciwu pozwanej, wyrokiem z dnia 15 marca 2016 r., Sąd Okręgowy utrzymał wydany wyrok zaoczny w mocy i przyznał ze środków Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Warszawie na rzecz adwokat J. D. kwotę 3600 zł powiększoną o należny podatek od towarów i usług tytułem kosztu pomocy prawnej udzielonej pozwanej z urzędu w postępowaniu przed Sądem Okręgowym.

Na podstawie zebranych dowodów z dokumentów, zeznań świadków i przesłuchania stron, Sąd Okręgowy ustalił, przez konfliktem między stronami, dotyczącym wynajęcia pozwanej samochodu, który doprowadził do skazania pozwanej i osadzenia w zakładzie karnym, w dniu 13 listopada 2012 r. między stronami została zawarta przedwstępna umowa sprzedaży nieruchomości, która została objęta żądaniem pozwu, za cenę 85000 zł z zachowaniem formy aktu notarialnego, w którego treści pozwana złożyła oświadczenie, że przy zawarciu umowy przedwstępnej, która miała zostać wykonana poprzez zawarcia umowy przyrzeczonej w okresie pomiędzy 1 a 30 stycznia 2013 r., powodowie uiszcili całą cenę na rzecz pozwanej, która ponadto oświadczyła, że w związku z umową przedwstepną wydaje powodowi wskazaną nieruchomość. Ponadto w akcie tym pozwana udzieliła powodowi pełnomocnictwa do zawarcia w imieniu pozwanej umowy przyrzeczonej. Do jej zawarcia na podstawie tego pełnomocnictwa nie doszło z powodu niedopełnienia przez pozwaną wymagań fiskalnych, które dotyczyły nabycia tej działki i nieudzielenia G. W. takiej treści pełnomocnictwa, na podstawie którego powód mógłby za stronę pozwaną dopełnić obowiązku podatkowego.

Oceniając dokonane ustalenia pod kątem zasadności roszczenia opartego na art. 390 § 2 k.c., Sąd Okręgowy nie doszukał się podstaw do uchylenia już wydanego w tej sprawie wyroku zaocznego na korzyść powodów. Powództwo ponownie ocenił bowiem jako uzasadnione ze względu na złożenie przez strony, w wymaganej tym przepisem formie aktu notarialnego, oświadczeń dotyczących zawarcia umowy sprzedaży wskazanej w tym akcie nieruchomości za ustaloną cenę, co do której pozwana złożyła również oświadczenie, zgodnie z którym już przy zawarciu umowy przedwstępnej została ona uiszczona przez powodów w całości, zaś nieruchomość została przez pozwaną wydana. W sytuacji, gdy nie doszło do zawarcia umowy przyrzeczonej z powodów obciążających pozwaną, zachodziły, w ocenie Sądu Okręgowego, postawy do wydania wyroku o treści zobowiązującej strony do złożenia oświadczeń składających się na umowę sprzedaży nieruchomości wskazanej w akcie notarialnym za określoną w nim cenę, czyli do wydania wyroku zastępującego taką umowę, stosownie do art. 64 w zw. z art. 1047 k.p.c. Wyrok zaoczny, którym powództwo w ten sposób już zostało uwzględnione, podlegał, w przekonaniu Sądu Okręgowego, utrzymaniu, zgodnie z art. 347 k.p.c. O przyznaniu pełnomocnikowi z urzędu pozwanej należnego wynagrodzenia Sąd Okręgowy orzekł na podstawie § 19 pkt 1 w zw. z § 6 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wniosła pozwana. Zaskarżając ten wyrok w całości, zarzuciła Sądowi Okręgowemu naruszenie art. 233 k.p.c. przez wpływające na rozstrzygnięcie oddalenie wniosku pozwanej o

dopuszczenie dowodu z akt sprawy karnej dotyczącej naklonienia przez powoda pozwanej do niekorzystnego rozporządzenia sporną nieruchomością, jak też pominięcie tych twierdzeń skarżącej, które dotyczyły niezgodności z prawdą oświadczenia, aby powodowie zapłacili na rzecz pozwanej całą cenę przy zawarciu przedwstępnej umowy sprzedaży spornej działki aktem notarialnym z 13 listopada 2012 r., a ponadto oparcie rozstrzygnięcia na niewiarygodnych twierdzeniach powodów co do przekazania pozwanej całej ceny za działkę. Na podstawie tych zarzutów pozwana wnosila i zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uchylenie wydanego w tej sprawie wyroku zaocznego i oddalenie powództwa w całości, ewentualnie jego uchylenie oraz przekazanie sprawy do ponownego jej rozpoznania, jak też rozstrzygnięcia przez Sąd Okręgowy o kosztach postępowania apelacyjnego.

Podczas rozprawy apelacyjnej powodowie wnosili o oddalenie apelacji i obciążenie pozwanej poniesionymi kosztami postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja zasługiwała na częściowe uwzględnienie, jednakże z innych przyczyn niż podane w apelacji, w której nie zostały w ogóle podniesione żadne zarzuty związane z prawidłowością zastosowania przez Sąd Okręgowy tych przepisów prawa materialnego, które stanowiły podstawę wydania przez Sąd Okręgowy zaskarżonego wyroku, czyli utrzymania w mocy wydanego w tej sprawie wyroku zaocznego 30 kwietnia 2014 r., którym w całości uwzględnione zostało powództwo oparte na art. 64 i art. 1047 k.p.c. w zw. z art. 390 § 2 k.c. W apelacji zarzuty naruszenia wskazanych przepisów nie zostały wprowadzone przez skarżącą podniesione. Nie było to jednak przeszkodą do zbadania przez Sąd Apelacyjny prawidłowości ich zastosowania przez Sąd Okręgowy. Na etapie postępowania apelacyjnego również sąd drugiej instancji orzeka w sposób w pełni merytoryczny. Obowiązany jest więc nie tylko do dokonania własnych ustaleń, które w tym wypadku odpowiadały w pełni ustaleniom poczynionym przez Sąd Okręgowy, lecz również do przeprowadzenia oceny ich znaczenia dla rozstrzygnięcia w oparciu o właściwe przepisy. O ile prawidłowość subsumpcji poprawnie ustalonych okoliczności pod wskazane przepisy nie budziła żadnych wątpliwości, chodziło bowiem o realizację zobowiązania określonego art. 390 § 2 k.c., na podstawie którego powodowie byli uprawnieni do dochodzenia w tej sprawie roszczenia o zawarcie przyrzeczonej umowy sprzedaży spornej działki, o tyle Sąd Apelacyjny dopatrywał się częściowo niewłaściwego zastosowania ze strony Sądu Okręgowego art. 64 w zw. z art. 1047 k.p.c. poprzez wydanie w tej sprawie wyroku zaocznego stanowiącego realizację roszczenia powodów, które nie ograniczało się tylko do zawarcia przyrzeczonej umowy sprzedaży, lecz też do zobowiązania pozwanej do złożenia oświadczenia wiedzy o zapłaceniu przez powodów całej ceny przy umowie przedwstępnej z dnia 13 listopada 2012 r., jak również oświadczenia wiedzy o dokonaniu czynności faktycznej polegającej na wydaniu powodom działki opisanej w akcie notarialnym z podanej daty.

Sąd Okręgowy przekroczył więc swoje uprawnienia wynikające z art. 64 w zw. z art. 1047 k.p.c. Przy wykazaniu przesłanek określonych również art. 390 § 2 k.c., czyli w warunkach zawarcia przedwstępnej umowy sprzedaży w formie akty notarialnego określającego wszystkie essentialia negocy umowy tej treści, uzasadnione jest uwzględnienie powództwa o zobowiązanie obu stron do zawarcia umowy przyrzeczonej, czyli wydanie wyroku zastępującego umowę tej treści w zakresie zawartych w nich oświadczeń woli, które mogą zostać złożone przez zainteresowane strony umowy przedwstępnej albo zastąpione wyrokiem wydanym na podstawie art. 64 w zw. z art. 1047 k.p.c. Kompetencja, która w tych przepisach została przyznana sądom powszechnym, nie obejmuje jednak wydania wyroku zastępującego oświadczenie wiedzy, a tym bardziej dotyczące dokonania czynności faktycznej, w tym wydania nieruchomości objętej umową przedwstępną. Powołane przepisy nie mogły więc stanowić podstawy wydania wyroku zobowiązującego pozwaną do złożenia oświadczenia o zapłaceniu ceny przez powodów w dacie zawarcia przez strony umowy przedwstępnej sprzedaży spornej działki, a tym bardziej oświadczenia o wydaniu nieruchomości. Sąd Okręgowy nie mógł zastąpić pozwanej w zakresie złożenia takich oświadczeń nie tylko dlatego, że nie stanowią one treści umowy przyrzeczonej, która przez oświadczenia woli dochodzi do skutku, lecz również dlatego, że było to zupełnie bezprzedmiotowe. Stosowne oświadczenia wiedzy dotyczące tak zapłacenienia przez powodów ceny, jak też wydania działki przez pozwaną zostały już przez pozwaną złożone w treści aktu notarialnego z 13 listopada 2012 r. Nie było więc nie tylko podstawy prawnej w treści art. 64 w zw. z art. 1047 k.p.c. do tego, aby wydany został wyrok zobowiązujący pozwaną do złożenia oświadczeń wiedzy tej treści, lecz było to zupełnie zbędne i bezprzedmiotowe.

dla dojścia do skutku umowy przyrzeczonej, również przez wydanie wyroku zastępującego niezbędne w tym zakresie oświadczenia stron umowy.

Treść aktu, który przed notariuszem został podpisany przez strony w 13 listopada 2013 r., stanowi dowód prawdziwości oświadczeń wiedzy złożonych przez strony w tym dokumencie korzystającym z mocy dowodowej dokumentu urzędowego. Samo wykazanie, że takie oświadczenia zostały przez pozwaną złożone, nie miało w ogóle wpływu na wydanie wyroku zobowiązującego do zawarcia umowy przyrzeczonej, a tym samym zastępującego oświadczenia woli stron. Zgodność oświadczenia wiedzy dotyczącego zapłacenia ceny i wydania spornej nieruchomości nie może zostać objęta skutkami wyroku zastępującego wskazane oświadczenia woli obu stron. Odróżniać bowiem należy wykonanie umowy przyrzeczonej od jej zawarcia poprzez złożenie wymaganych w tym zakresie oświadczeń woli albo wskutek wydania wyroku zastępującego takie oświadczenia. W osobnej sprawie dopuszczalne jest natomiast wykazywanie przez pozwaną, że złożone przed notariuszem oświadczenia wiedzy o dokonaniu przez pozwaną czynności faktycznych polegających na przyjęciu zapłaty oraz o wydaniu nieruchomości nie odpowiadają rzeczywistości, w tym w sprawie o zapłatę, warunkiem której jest uprzednie zawarcie umowy przyrzeczonej albo wydanie wyroku zastępującego tej treści umowę.

Z podanych powodów apelacja podlegała uwzględnieniu przez uchylenie wyroku zaocznego z 30 kwietnia 2014 r. w części dotyczącej zobowiązania do złożenie oświadczenia, że cena została „uiszczona w dniu zawarcia umowy przedwstępnej sprzedaży” i że „pozwana złożyła oświadczenia, iż w związku z dokonaną sprzedażą wydane przedmiotową nieruchomości G. i A. małżonkom W.”. W tym zakresie nie chodziło bowiem o oświadczenia woli, lecz oświadczenia wiedzy strony pozwanej co do dokonania czynności faktycznych związanych z wykonaniem niezawartej jeszcze umowy, nie zaś z jej zawarciem poprzez wydanie wyroku zastępującego oświadczenia obu stron. Uwzględniając powództwo we wskazanym zakresie, na podstawie art. 64 w zw. z art. 1047 k.p.c., Sąd Okręgowy naruszył bowiem oba powołane przepisy.

W pozostałym zakresie apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie. Zarzut naruszenia art. 233 k.p.c. został przywołany przez skarżącą wadliwie. W ogóle nie dotyczył bowiem przeprowadzonych dowodów, lecz twierdzeń powodów i oddalenia wniosku dotyczącego sprawy karnej, który nie został nawet właściwie doprecyzowany. Z apelacji nawet nie wynika, czy chodziło o przeprowadzenie dowodu z akt sprawy karnej, czy też pominięcie okoliczności wszczęcia procesu karnego dotyczące nakłonienia pozwanej do niekorzystnego rozporządzenia swoim mieniem. Dla wyniku tej sprawie toczenie się takiego postępowania nie mogło mieć żadnego znaczenia, zwłaszcza w sytuacji, gdy zdarzeniem, które by można uznać za czynność rozporządzającą, jest zawarcie umowy przyrzeczonej, nie zaś przedwstępnej, czyli skutek uwzględnienia powództwa wniesionego w tej sprawie, a nie zawarcia umowy przedwstępnej z 13 listopada 2012 r. Z już podanych powodów żadnego znaczenia dla uwzględnienia powództwa opartego na art. 390 § 2 k.c. w zw. z art. 64 i art. 1047 k.p.c., czyli wydania wyroku zastępującego oświadczenia woli stron o sprzedaży działki, nie mogło też mieć złożenie przez pozwaną oświadczeń wiedzy o przyjęciu zapłaty w dacie aktu notarialnego z 13 listopada 2012 r. oraz o wydaniu nieruchomości powodom w tej dacie, zwłaszcza że w tym zakresie apelacja pozwanej została częściowo uwzględniona z podanych przyczyn. W pozostałym zakresie nie zasługiwała zaś na uwzględnienie.

Częściowe uwzględnienie apelacji uzasadniało tylko wzajemne zniesienie pomiędzy stronami kosztów postępowania apelacyjnego, stosownie do art. 100 k.p.c., zwłaszcza że apelacja pozwanej z innych przyczyn niż podane w jej treści była zasadna w części dotyczącej zapłaty kwoty odpowiadającej cenie sprzedaży działki, uzgodnionej przez strony. Zachodziła ponadto konieczność przyznania pełnomocnikowi powódki kosztów pomocy prawnej udzielonej pozwanej z urzędu w postępowaniu apelacyjnym w wysokości 5400 zł, powiększonej o należny podatek od towarów i usług, stosownie do § 16 ust. 1 pkt 2 w zw. z § ust. 1 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu, czyli w stawce minimalnej, która została w tym rozporządzeniu przewidziana dla spraw o podanej w apelacji wartości przedmiotu zaskarżenia.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie powołanych przepisów i art. 386 § 1 k.p.c., w zakresie natomiast, w którym apelacja została oddalona – zgodnie z art. 385 k.p.c., Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji.

Paulina Aslanowicz Robert Obrębski Bernard Chazan